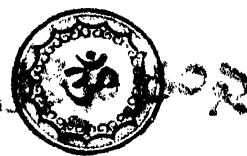

માનવજીવન જૈન ધર્મ - ૩-

બાલબોધ જૈન ધર્મ

ભાગ ત્રીજો.

સંપાદક—

સ્વ૦ બી.યુ. દેવાચંદ્ર ગાયત્રીય જૈન મંત્રી. એ.

અનુવાદક અને પ્રકાશક—

મુલચંદ કસનદાસ કાપડિયા, -મુરત.

“જૈન વિજય” પ્રિ. પ્રેસ, અપારીયા ચક્લા-મુરતમાં
મુલચંદ કસનદાસ કાપડિયાએ છાપ્યું.

[બીજી આવૃત્તિ]

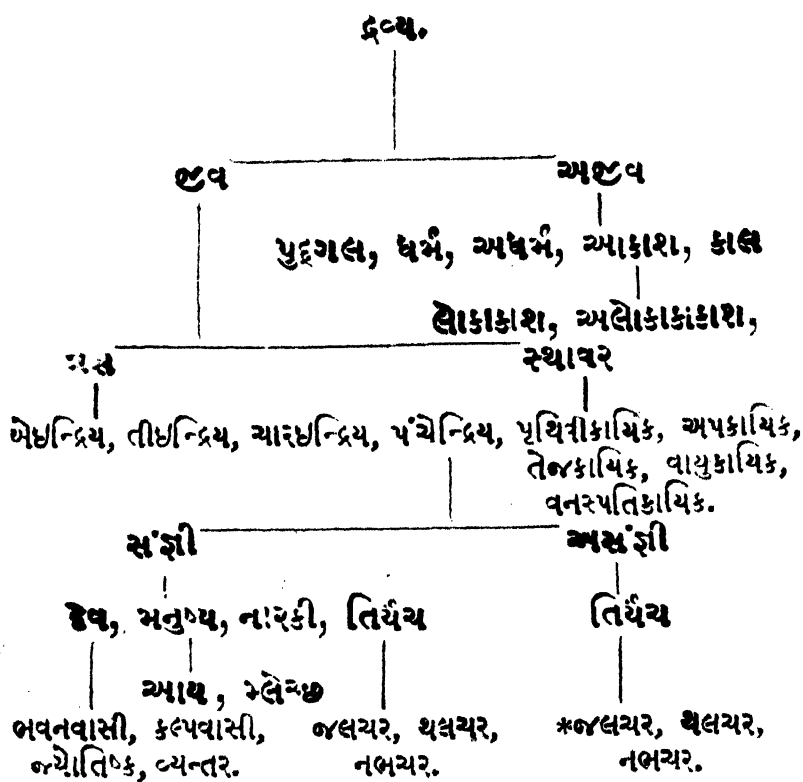
પ્રીત સં: ૨૪૫૫

[પ્રત ૧૦.૦૦]

કિ. ૩૧-૨-૦.

૨૩૫૭૫

દ્રવ્યવૃક્ષ.

* તિર્યચ સંજી અને અસંજી એમ બે પ્રકારના હોય છે અને બન્નેના જલચર વગેરે ભેદ હોય છે.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૧૭૫ વર્ગીક

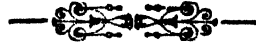
પુસ્તકનું નામ જ્ઞાનજોધ નૈનધર્મ - ૩

વિષય મૂલ્ય: ૮૪૭:૫૩૬

॥ श्रीबीतरागाय नमः ॥

बालबोध जैन धर्म

भाग बीजो.

कर्ता—

बाबू दयाचंद्र गोयलीय अने पं. लालाराम जैन.

अनुवादक अने प्रकाशक—

मूळचंद्र कसनदास कापड़िया—सुरत.

आवृत्ति बीजो]

वीर सं. २४५३

[प्र. १०००

किं. रु. ०-२-०

બાળકોને જૈનધર્મનું જ્ઞાન સુમમતાથી કરાવી શકાય, તે માટે નીચીન શિક્ષાપદ્ધતિ મુજબ બાળક દ્વારા જ ગાયલીયે 'બાલબોધ જૈન ધર્મ' નામે પુસ્તકબાળાનાં ૪ ભાગ હિંદી ભાષામાં પ્રકટ કર્યા છે, તેના પહેલા બીજા ભાગનો ગુજરાતી અનુવાદ અમે પ્રકટ કરી ગયા છીએ અને આ ત્રીજો ભાગ પણ અનુવાદ કરીને દસ વર્ષ ઉપર હમે પ્રકટ કર્યો હતો તે અપી જવાથી તેની આ બીજી આવૃત્તિ પ્રકટ કરવામાં આવે છે, જે બાળકો તથા માબાપોને પણ વાંચવા-લખવા અને સમજવાલાયક છે.

આ ભાગમાં અભ્યાસના પાઠ, જિનેન્દ્ર ગર્ભકલ્યાણક જિનેન્દ્ર જનમકલ્યાણક, અજીવના ભેદ, રૂપ-રસ-ગંધ-સ્પર્શનું સ્વરૂપ, આઠ કર્મ, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રનું સ્વરૂપ તથા સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્રનું સ્વરૂપ એ પ્રમાણે આઠ પાઠો છે, જે સંબંધી શિક્ષકોને સુચના કરીએ છીએ કે પહેલા ત્રણ પાઠો માત્ર મુખ્ય પાઠો જ શીખવવા અને બાકીના પાંચ પાઠોને ઉદાહરણુથી પ્રજ્ઞોત્તર રૂપથી બરાબર સમજ પાડીને શીખવવા. બીજા તથા ત્રીજા પાઠોનો અર્થ મોટે કરાવવાની જરૂર નથી, પણ એ મુખ્યપાઠોને બાળકો મોટેથી શુદ્ધ અને ઢાળબંધ બોલી શકે, તે પ્રમાણે ઢાળબંધ શીખવવા અને એનો ભાવાર્થ સમજાવવો. શબ્દોના અર્થો શિક્ષકો અને મોટી ઉમરના વિદ્યાર્થીઓ માટે જ આપેલા છે. કર્મોના સ્વરૂપને જુદા જુદા ઉદાહરણુથી; રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શને પ્રત્યક્ષ અનુભવથી તેમજ દેવ, શાસ્ત્ર, ગુરુને પ્રતિબિંબ વગેરેથી સમજાવવા જોઈએ.

વળી વિદ્યાર્થીઓને દ્રવ્યના ભેદ પ્રભેદો સહેલાઈથી સમજાવવા અને મોટે કરાવવા માટે છેવટમાં વંશાવળી રૂપે દ્રવ્યવૃક્ષ આપેલું છે, જેને એક ખાટિયા ઉપર લખીને બધા વિદ્યાર્થીઓને એક સાથે જ અને અજીવના ભેદો સરળ રીતે સમજાવવા, કે જેથી દ્રવ્યનું સ્વરૂપ બાળકોના સમજવામાં બરાબર રીતે આવે.

વીર સં. ૨૮૫૩

મહા સુદ ૧

૧૬૮૩

જૈનગતિસેવક—

મૂલચંદ કસનદાસ કાપડિયા

સુરત.

॥ ॐ नमः सिद्धेभ्यः ॥

बालबोध जैनधर्म भाग श्रीजो.

पाठ पहेळो.

आलोचनापाठ ।

दोहा ।

बंदों पांचो परमगुरु, चोखीसों जिनराज ।

करुं शुद्ध आलोचना, शुद्ध करनके काज ॥१॥

चाल छन्द ।

सुनिये जिन अरज हमारी, हम दोष किये अति भारी ।

जिनकी अब निर्द्वैतिकाज, तुम शरण लीं जिनराज ॥२॥

इक वे ते चउ इन्द्री वा, मन रहित सहित जे जाँच ।

जिनकी नहिं करुणा धारी, निरुद्ध है ध्यात विचारि ॥३॥

समरंभ १ समारंभ १ आरंभ, मन वच तन कीमे प्रारंभ ।

१. ५^{वा} ५^{वें} भेद—अरिउत्त, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय आने सब आधु. २. तीर्थंकर, ३. भूयं करववा अछे पोताना दोषाने ईश्वर भासे भूयं करववा, ४. निवृत्ति—छोड़के से भेषववाने भाटे, ५. जे, ६. नल, ७. हवा, ८. बधने, ९. दिंसा, १०. कोछ काम करवाने छरादो करववा, ११. ईश्वर काम करवाने लोछली आने जोछी करवा, १२. कोछ काम रख करववा.

૧કૃત ૨કારિત ૩મોદન કરિકે, ૪ક્રોધાદિ ચતુષ્ટય ધારિકે ॥૪॥
 ૫શતઆઠ જુ ઇન ભેદનતૈં, ૬અઘ કીને ૭પરછેદનતૈં ।
 ૮તિનકી કહું ૯કોલોં કહાની, ૧૦તુમ જાનત કેવલજ્ઞાની ॥૫॥
 ૧૧વિપરીત એકાંત વિનયકે, ૧૨સંશય અજ્ઞાન ૧૩કુનયકે ।
 ૧૪વસ હોય ઘોર અઘ કીને, ૧૫વચતૈં નહિં જાત કહીને ॥૬॥
 ૧૬કુગુરુનકી સેવા કીની, કેવલ ૧૭અદ્યા કર ૧૮ભીની ।
 ૧૯યાવિધિ મિથ્યાત બદાયો, ૨૦ચહું ગતિમેં દોષ ઉપાયો ॥૭॥
 ૨૧હિંસા ૨૨પુનિ ઝૂઠ જુ ચોરી, ૨૩પરવાનિતાસોં ૨૪દૃગજોરી ।
 ૨૫આરમ્ભ પરિગ્રહ ભીનં, ૨૬પન પાપ જુ ૨૭યાવિધિ કીને ॥૮॥
 ૨૮સપરસ રસના ઘ્રાનનકો, ૨૯દૃગ કાન વિષય સેવનકો ।
 ૩૦બહુ કર્મ કિયે મન માને, ૩૧કહુ ૩૨ન્યાય ૩૩અન્યાય ન જાને ॥૯॥
 ૩૪ફલ પંચ ૩૫ઉદંબર ગ્વાયે, ૩૬મધુ માંસ ૩૭મધ્ય ચિત્ત ચાયે ।
 ૩૮નહિં ૩૯અઘ ૪૦મૂલગુણ ધારે, સેયે ૪૧કુવિસન દુઃખકારે ॥૧૦॥

૧. પોતે કરવું, ૨. બીજા પાસે કરાવવું, ૩. બીજાને કરતો દેખીને ખુશ થવું, ૪. ક્રોધ, માન, આશા, લોભ, ૫. એકસો આઠ, ૬. પાપ. ૭. બીજાને દુઃખ દેવાથી, ૮. કયાં સુધી, ૯. વિપરીત, એકાન્ત, વિનય, સંશય અને અજ્ઞાન એમ મિથ્યાત્વના પાંચ પ્રકાર છે, ૧૦. સ્વરૂપ હવે પછીના જ્ઞાનમાં આપવામાં આવશે, ૧૧. વચનથી, ૧૨. નિર્દય થવું, ૧૩. ભરેલી, ૧૪. ફરીથી, ૧૫. પરત્તી સાથે, ૧૬. આંખ મલકાવવી, ૧૭. પાંચ, ૧૮. આસીતે, ૧૯. સ્પર્શ, ૨૦. આંખ, ૨૧. યોગ્ય, ૨૨. અયોગ્ય, ૨૩. પીપલફલ, વડફલ, હાંપર, અંજીર, અને પાકરફલ, ૨૪. મધ, ૨૫. દારૂ, ૨૬. આઠ, ૨૭. જેના વિના આવક થઈ શકાતું નથી તે ગુણો, ૨૮. કુવ્યસનો (દુર્ગુણો) બુદ્ધિગાર રમવો. માંસ ખાવું, દારૂ પીવો, વેશ્યાસેવન, શિકાર કરવો, ચોરી કરવી અને પરત્તી સેવન.

१ दुइवीस २ अमल जिन गाये, सो भी ३ निशदिन ४ भुंजाये ।
 कछु भेदाभेद न पायो, ज्यों त्यों कर ५ उदर भरायो ॥१॥
 ६ अनंतानुबंधी सो जाने, प्रत्याख्यान अमत्याख्याने ।
 संज्वलन चौकड़ी गुनिये, सब भेद जु ७ षोडश मुनिये ॥१२॥
 ८ परिहास ९ अरति १० रति ११ शोग, भय १२ ग्लानि १३ तिवेद संजोम
 १४ पनवीस जु भेद भये १५ हम, इनके वश पाप किये हम ॥१३॥
 निद्रावश शयन कराया, सुपननमधि दोष लगाया ।
 फिर जागि १६ विषयवन १७ धायो, नानाविध विषफल खायो ॥
 आहार १८ निहार १९ विहारा, इनमें नहिं जतन विचारा ।
 बिनदेखे धरा उठाया, बिनशोधा भोजन खाया ॥१५॥
 तब ही परमाद सतायो, बहुविधि विकल्प उपजायो ।
 कछु सुधि बुधि नाहिं रही है, २० मिथ्यामति छाये गई है ॥१६॥
 २१ मर्यादा तुम २२ ढिंंग लीनी, ताहूमें दोष जु कीनी ।
 २३ भिन भिन अब कैसे कहिये, तुम ज्ञानविषै सब पड़ये ॥१७॥
 हा हा मैं २४ दुष्ट अपराधी, त्रस जीवनको जु २५ विराधी ।

१. आवीस, २. अमल्य—न आवा शोच्य, ३. शत्रि. ४. आवाभां आन्ध, ५. पेठ, ६. अनंतानुबंधी कोष, भान, भाया, दोष; प्रत्याख्यान संजंधी कोष, भान, भाया, दोष; अमत्याख्यान संजंधी कोष, भान, भाया, दोष, अने संज्वलन संजंधी कोष, भान, भाया, दोष, अम सोण प्रकाशना कथाय ७, ७. सोण. ८. हसतुं, ९. द्वेष, १०. प्रीति ११. शोक, १२. भेद करवा. १३. अवेद प्रश्नवेद, न'प्र'सक वेद अम त्रण नदना वेद, १४. पनवीस, १५. ओ रीते. १६. विषयधी वनभां, १७. दोडयो, १८. भण भूतनो त्याग करवा, १९. अडिं तडिं करतुं, २०. भोरी बुद्धि २१. प्रत निबभ, २२. तभारी साये, २३. नूरी, २४. दुष्ट, २५. डिंसा करवावाणे.

ચાવરકી જતન ન કીની, ^૧ઝરમેં કરુના નહિં લીની ॥૧૮॥

પૃથિર્વાં बहु खोद कराई, महलादिक ^૨जागां चिनाई ।

^૩बिनगाल्यो पुनि जल ^૪ढोल्यो, पंखातैं पवन ^૫विलोल्यो ॥૧૯॥

हा हा ! मैं ^૬अदयाचारी, बहु हरित जु काय ^૭विहारी ।

या ^૮मधि जीवनके ^૯खंदा, हम खाये धारे आनंदा ॥૨०॥

हा हा ! परमादबसाई, बिन देखे अगनि जलाई ।

ता मध्य जीव जे आये, ते हू ^{૧૦}परलोक सिधाये ॥૨१॥

^{૧૧}बीधो ^{૧૨}अन रात पिसायो, इधन बिनशोध जल्लयो ।

झाड़ू लैं जगह बुझारी, ^{૧૩}चिटि आदिक जीव विदारी ॥૨२॥

जल छानि ^{૧૪}जिवानी कीनी, सो हू पुनि डारि जु दीनी ।

नहिं जलथानक पहुंचाई, ^{૧૫}किरिया बिन पाप उपाई ॥૨३॥

जल मल ^{૧૬}मोरिन गिरवायो, ^{૧૭}कृमिकुल बहु घात करायो ।

नादियन विच ^{૧૮}चीर धुवाये, कोसनके जवि मराये ॥૨४॥

^{૧૯}अन्नादिक शोध कराई, ता मध्य जीव ^{૨૦}निसराई ।

૧. મનમાં, ૨. જગ્યા, ૩. ગાળવા વગરનું, ૪. નાંખ્યું. ૫. હલાવેલો, ૬. દયાવગરનો, ૭. નાશ કરી, ૮. એમાં, ૯. સ્કંધ, સમૂહ ૧૦. મરી ગયા, ૧૧. સળેલું, ૧૨. અનાજ, ૧૩. કીડી, ૧૪. પાણી ગાળવા પછી ગળણામાં જે જીવ રહે છે તે એકઠા કરવા માટે તે ગળણાને ઉધું કરી ખીલ વાસણ ઉપર મુકી તે ગળણામાં ગાળેલું પાણી નાંખવાથી પેલા વાસણમાં જે જીવોવાળું પાણી એકઠું થાય છે તેને જીવાની કહે છે. પાણી ખેવડા ગળણામાં ખીમી ધારથી ગાળવું જોઈએ અને જ્યાંથી પાણી લાવ્યા હોય ત્યાં જઈને જીવાનીને ઘેઘ નાંખવા જોઈએ, ૧૫. ક્રિયા, ચત્ર ૧૬. મોરીઓમાં, ૧૭. ચેળ, કીડી વગેરે જીવોનો સમૂહ, ૧૮. લૂગડાં, ૧૯. અનાજ વગેરે વસ્તુઓ, ૨૦. વણાવી કાઢવા.

तिमिको नहिं जतन करायो, गलियारे धूप डरायो ॥२५॥
 पुनि ^१द्रव्य कमावन काजै, बहु आरंभ ^२हिंसा साजै ॥
 कीये ^३तिसनावश भारी, करुना नहिं ^४रंच बिचारी ॥२६॥
 इत्यादिक पाप ^५अनन्त, हम कीने श्रीभगवन्त ।
^६संतत ^७चिरकाल उपाई, वानीतैं कहिय न जाई ॥२७॥
 ताको जु उदै जव आयो, ^८नानाविध मोहि ^९सतायो ।
 फल ^{१०}भुंजत जिय दुख पावै, वचतैं कैसे करि गावै ॥२८॥
 तुम जानत ^{११}केवलज्ञानी, दुख दूर करो ^{१२}शिवधानी ।
 हम तो तुम शरन लही है, जिन तारन ^{१३}विरद सही है ॥२९॥
 इक ^{१४}गांवपती जो होवे, सो भी दुखिया दुख खोवे ।
 तुम ^{१५}तीनभुवनके स्वामी, दुख मेढो अंतरजामी ॥३०॥
 द्रोपदिको चीर बढ़ायो, सीता प्रति कमल रचायो ।
 अंजनसे किये ^{१६}अकामी, दुख मेढो ^{१७}अंतरजामी ॥३१॥
 मेरे ^{१८}अवगुन न ^{१९}चितारो, प्रभु अपनो विरद ^{२०}निहारो ।
 सब दोष रहित कर स्वामी, दुख मेढो अंतरजामी ॥३२॥
 इन्द्रादिक पद नहिं चाहूं, विषयोंमें नाहिं लुभाऊं ॥
^{२१}रागादिक दोष हरीजे, परमात्म ^{२२}निजपद दीजे ॥३३॥
 दोहा—दोषरहित जिनदेवजी, निजपद दीजे मोय ।
 सब जीवनके सुख बढ़े, आनंद मंगल होय ॥३४॥

१. इपिया, २. हिंसा की सामग्री, ३. वृष्णा-लोभने वस्त्र, ४. नर शत्रु,
 ५. ५२ वज्रनां, ६. नर शत्रु, ७. धनुष वज्रत सुधी, ८. धनुषी रीते,
 ९. दुःख दीप्त, १०. भोगवतां भोगवतां ११. संसारना सर्वे पदार्थोंने
 लक्षणा, १२. सिद्ध, १३. कीर्ति, १४. एक आत्मनो भाविक, १५. नष्ट
 लोभना, १६. धर्म रक्षित, १७. लक्ष्मी वात लक्ष्मणा, १८. दोष,
 १९. विचार करो, २०. लुभाऊ, २१. शत्रु, द्वेष वगैरे दोष, २२. सिद्धपद,

^૧અનુભવ ^૨માણિક ^૩પારશ્વી, જૌહરિ આપ જિનંદ ।

યે હી વર મોહિ દીજિયે, ચરન શરન આનંદ ॥૩૫॥

નોટ—આ આલોચનાપાઠ દર્શન કરી સ્તોત્ર મળ્યા બાદ મગવાનની જમણી બાજુએ સામે બેસીને મળવો જોઈએ.

સવાલો.

૧. ‘આલોચના’ એ શબ્દનો અર્થ શું ? આ પાઠ ક્યારે મળવો જોઈએ અને તે શા માટે ?

૨. “ હા હા મૈં દુઠ અપરાધી ” અર્હિથી “ હમ સ્વાયે ધરિ આનંદા ” સુધી મળો.

૩. પહેલાના ચાર છંદ અને છેલ્લા બે દોહરાઓ બોલો.

૪. પાંચ ઉદુમ્બર, આઠ મૂલગુણ, સાત વ્યસન, પાંચ મિથ્યાત્વ, પાંચ પાપ, પાંચ હ્રદ્રિયો, ચાર ગતિ અને સોઠ કષાયનાં નામ કહો.

૫. કેવલજ્ઞાની, અંતરજામી, અરતિ, ત્રસનીવ, પરલોક, જિવાની, અમક્ષ્ય, પરમાત્મપદ અને હિન્દ્ર એનો અર્થ સમજાવો.

૬. સીતા, દ્રોપદી અને અંજનચોર એ ત્રણેના સંબંધમાં જે કથાઓ જાણીતી છે તે કહી જાઓ.

૭. આ પાઠમાં “ શત આઠ જુ હન મેદનતૈ ” એમ આવેલું છે તો એ ૧૦૮ મેદ બરોબર ગણી બતાવો.

૮. આ પાઠમાં એ છંદ બહુ નમ્રતાયુક્ત હોય તે બોલો.

૧. આત્માનો અનુભવ, ૨. એક બલતનું રત્ન, ૩ પરીક્ષા કરનાર. હે જીનેન્દ્ર, આપ સ્વાત્માનુભવશી રત્નના પરીક્ષક બનેશો છો; આપ અને એક બલદાન આપો કે એથી હું આપના અશ્લુકમળની સેવાનો આનંદ ભોગવતો રહું.

પાઠ બીજો.

જિન્દગર્ભકલ્યાણક.

(સ્વર્ગીય પંચ રૂપચંદ્રજી પાંડેકૃત)

^૧પણાવિવે પંચ પંરમગુરુ, ^૨ગુરુ જિનશાસનો ।

સકલ સિદ્ધિદાતાર સુ, વિઘન વિનાશનો ॥

શારદ અરુ ગુરુ, ગૌતમ, સુમતિ પ્રકાશનો ।

મંગલકર ^૪ચંડસંઘદિ, પાપ પળાશનો ॥

પાપૈપ્પણાશન ગુણદિં ગરવા, દોષ ^૬અષ્ટાદશ રહ્યો ।

ધરિ ધ્યાન કર્મ વિનાશ ^૭કેવલ, જ્ઞાન ^૮આવિચલ જિન લહ્યો ॥

પ્રભુ ^૯પંચકલ્યાણક-વિરાજિત, સકલ સુર નર ધ્યાવહીં ।

^{૧૦}ત્રૈલોક્યનાથ સુદેવ જિનવર, જગત મંગલ ગાવહીં ॥૧॥

જાકે ગરમકલ્યાણક, ^{૧૧}ધનપાતિ આઈયો ।

^{૧૨}અવધિજ્ઞાન પરવાન, સુ ઇન્દ્ર ^{૧૩}પઠાઈયો ॥

રચિ નવ બારહ યોજન, ^{૧૪}નયરિ સુહાવની ।

^{૧૫}કનકરચનમણિમંદિત, મંદિર અતિ બની ॥

૧. નમસ્કાર કરે છું, ૨. મોટા ૩. શ્રી મહાવીરસ્વામીના મુખ ગણુધરજી નામ, ૪. ચતુર્વિધ સંઘ (મુનિ, આર્જુન, વૈશ્ય, શ્રાવિકા) એ ચારેનો સમૂહ, ૫. ધણી, ૬. અઠાર ભવના દોષ રહિત, ૭. સંસારના સર્વ પદાર્થો ભણી શકાય એવું જ્ઞાન, ૮. અવિનાશી-નાશ રહિત, ૯. લગવાનનાં ગર્ભ, જન્મ, તપ, કેવલ, અને મોક્ષ એમ પાંચ કલ્યાણક હોય છે; એ પાંચ પ્રસંગે ઉત્સવો થાય છે, ૧૦. ત્રણે લોકના રવામી, ૧૧. કુમેર, ૧૨. પરોક્ષ વસ્તુ મર્ચાદાપૂર્વક પ્રત્યક્ષ થાય તેવું જ્ઞાન, ૧૩. મોઠલે છે, ૧૪. નગર, ૧૫. રત્ન;

आति बनी पौरि ^१पगार ^२परिखा, सुवन उपवन सोहये ।
 नर ^३नारि सुंदर चतुर भेख सु, देख जनमन मोहये ॥
 तहां जनकगृह छह मास ^४प्रथमहिं, रतनधारा वरषियो ।
^५पुनिरुचिकवासीनि ^६जननिसेवा, करहिं सबविधि हरषियो ॥२॥
^७सुरकुंजरसम ^८कुंजर ^९धवल ^{१०}धुरंधरो ।
^{११}केहरि ^{१२}केशरशोभित, नखशिख सुंदरो ॥
^{१३}कमलाकलशन्हवन, दुइ ^{१४}दाम सुहावनी ।
^{१५}रावि ^{१६}शशिमंडल मधुर, ^{१७}मान जुग पावनी ॥
 पावन कनक ^{१८}घट जुगमपूरण, ^{१९}कमलकलित सरोवरो ।
^{२०}कलोलमालाकुलित सागर, ^{२१}सिंहपीठ मनोहरो ॥
 रमणीक ^{२२}अमराविमान ^{२३}फणपति, भवन भुवि छवि छाजये ।
 रुचि रतनराशि दिपंत ^{२४}दहन सु, तेजपुंज विराजये ॥३॥
 ये सखि ^{२५}सोरह सुपने, सूती सयनहीं ।
 देखे ^{२६}माय मनोहर, ^{२७}पाच्छिम ^{२८}रयनहीं ।
 उठे ^{२९}प्रभात ^{३०}पिय पूछियो, अवाधि प्रकाशियो ।
 त्रिभुवनपति सुत ^{३१}होसी, फल तिहिं भासियो ॥
 भासियो फल तिहिं ^{३२}चित्ति दंपाति, परम आनंदित भये ।
 छह मास परि नवमास पुनि तहँ, ^{३३}रयन दिन सुखसों गये ॥

१ डिहानी दिवाल, २ आडी, ३ स्त्री, ४ पडेलेथीन, ५ इच्छि पर्वत
 ६ पर रहनेारी देवीआ, ७ माता, ८ अश्वत काथीना लेवी ८ काथी,
 ९ सईक, १० अण्ड, ११ सिंढ, १२ अर्दन उपरना पाणोथी शोषीते,
 १३ अण्णोथी रनान करी लक्ष्मीदेवी, १४ धूनी भाजा, १५ सूख,
 १६ यंद्रमंडल, १७ भाऊली, १८ धो, १९ अमल सखित, २० तद्वि-
 लेहेश सखित, २१ सिंहासन २२ देवात विमान, २३ अरबेन्द्रतुं शुभन,
 २४ अग्नि, २५ सोण, २६ माता, २७ पाऊली, २८ शत्रे, २९ रत्नपादे,
 ३० पति ३१ धरो, ३२ विचार करीने, ३३ अतिविषय.

ગર્ભાવતાર મહંત મહિમા, સુનત સવ સુખ પાવહીં ।
 ખનિ 'રૂપચંદ' સુદેવ ગિનવર, જગત મંગલ ગાવહીં ॥૪॥
 ॐ ગર્ભકલ્યાણક સંપૂર્ણ. ॐ

ગર્ભકલ્યાણકનો ભાવાર્થ.

જે વસ્તે તીર્થંકર ભગવાન ગર્ભમાં આવે છે, તે પહેલાં છ મહિના અગાઉથી જ સ્વર્ગમાંથી ઇંદ્ર કુબેરને મોકલે છે. કુબેર આવીને સુશોભિત નગરની રચના કરે છે જેમાં ઘણાં સુંદર અને રત્નજડિત મંદિરો, ઘાગ બગીચાઓ તથા વન વૃક્ષો હોય છે જે જોઈને લોકોને ઘણો આનંદ થાય છે. એ સમયથી રત્નોનો વરસાદ થવા માંડે છે અને દેવીઓ તીર્થંકરની માતાની સેવા કરે છે. માતાને સત્ત્રિના પાછલા ભાગમાં સોઠ સ્વપ્નો દેખાય છે, જેનું ફળ સ્થવારે ઊઠી તે પોતાના સ્વામીને પૂછે છે. સ્વામી તેનું ફળ કહે છે કે તમારે ત્રણે લોકનો સ્વામી એવો પુત્ર થશે. માતા પિતા બન્ને એ વાતથી બહુ ખુશી થાય છે, અને ચાર પછી પુત્રના જન્મપર્યંત સુખપૂર્વક કાઠ વિર્ગમન કરે છે.

સવાલો.

૧. તીર્થંકર ભગવાનના કલ્યાણક કેટલા હોય છે તેનાં નામ અનુક્રમે કહો.

૨. ભગવાનની માતાને કેટલાં સ્વપ્ન દેખાય છે અને તે કયારે ?

૩. ભગવાન ગર્ભમાં આવે છે તે સમયથી તેમનો જન્મ થતાં સુધી જે જે બનાવો બને છે તે ટૂંકમાં કહો.

૪. ગૌતમ, પંચકલ્યાણક, અવાધિજ્ઞાન, કેવલજ્ઞાન અને સંઘ એ પાંચ સંબંધી તમે શું જાણો છો ?

૧- ' પાવન કનક ઘટ ' અહીંથી ' ફલ તિહિં માસિયો ' સુધી મળો.

૬. મગવાનની માતાને ખે સોઠ સ્વપ્નો દેસાય છે તેનાં નામ કહો.

૭. આ કલ્યાણક ક્યારે અને કઈ વસ્તુએ મગવામાં આવે છે ?

પાઠ ત્રીજો.

—❧— જિનેન્દ્રજન્મકલ્યાણક. ❧—

મતિ ^૧સુત અવધિવિરાજિત, જિન જઈ જનમિયો ।

તિહું લોક મયો છોમિત, સુરગણ મરમિયો ॥

^૨કલ્પવાસિઘર ઘટ, ^૩ અનાહદ, વજ્જિયો ।

^૪જોતિષઘર ^૫હરિનાદ, સહજ ^૬ગલ ગાજિયો ॥

ગાજિયો સહજાહિ સંઘ ^૭માવન મવન ^૮સબદ સુહાવને ।

^૯વિતરનિલય પટુ પટહ વજ્જિય, કહત મહિમા કયોં વને ।

કંપિત સુરાસન અવાધિબલ જિન, જનમ નિહવૈ જાનિયો ।

^{૧૦}ધનરાજ તવ ^{૧૧}ગજરાજ માયામથી ^{૧૨}નિરમય આનિયો ॥૬॥

૧ સુતજ્ઞાન, ૨ કલ્પવાસી ભતના દેવ ને ૧૬ સ્વર્ગોમાં રહે છે, ૩. વગાહયા વિના, ૪ ન્યોસિધી ભતના દેવ, ૫ સિંહનાદ, ૬ એક પ્રકારનું વાજન ૭ જીવનવાસી ભતના દેવ, ૮ શબ્દ, ૯ વ્યંતર ભતનાં દેવોના ધરો, ૧૦ કુબેર, ૧૧ હાથી. ૧૨ અનાવીને.

जोजन लाख ^१गयंद, ^२वदन ^३सौ निरमये ।

वदन वदन ^४वसु दंत, दंत सर ^५संठये ॥

सर सर ^६सौपणबीस, ^७कमलिनी छाजहीं ।

कमलिनि, कमलिनि कमल, पचीस-बिराजहीं ॥

राजहीं कमलिनि कमल ^८ठोत्तर, ^९सौ मनोहर दल बने ।

दल दलहिं अपछरें नटहिं नवरस, हाव भाव सुहावने ॥

तहं कनक कंकण वर चिचित्र, सु अमरमंडप सोहये ।

घन घट चँबर धुजा पताका, देख त्रिभुवन मोहये ॥६॥

तिहिं ^{१०}करि हरि चाढि आयउ, ^{११}सुरपरवारियो ।

पुरहिं ^{१२}प्रदच्छन देत सु, जिन, जयकारियो ॥

^{१३}गुप्त जाय ^{१४}जिनजननिहिं, सुखनिद्रा रची ।

मायामयी ^{१५}शिथु राखि, तो ^{१६}जिन आन्यो ^{१७}सची ॥

आन्यो सची जिनरूप निरखत, नयन त्रिपाति न हूजिये ।

तब परम हरपितहृदय हरिने, ^{१८}सहस लोचन ^{१९}पूजिये ॥

पुनि करि प्रणाम सु ^{२०}प्रथम इंद्र, ^{२१}उछंग धरि प्रभु लीनऊ ।

^{२२}ईशान इंद्र सुचंद्रछवि सिर, छत्र प्रभुके दीनऊ ॥७॥

^{२३}सनतकुमार ^{२४}महेन्द्र चमर दुइ ढारहीं ।

शेष ^{२५}शक्र जयकार, ^{२६}सबद उच्चारहीं ॥

१. ढाथी, २. भेई, ३. सौ, ४. आठ, ५. अनाया, ६. ओइसो पञ्चीस, ७. कमजोनी वेस, ८. ओइसो आठ, ९. ढाथी उपर, १०. पक्षि-बार-उड्डाण सहित, ११. प्रदक्षिणा, १२. प्रसूति स्थानमां, १३. अमवाननी भाटाने, १४. आणक, १५. अमवानने, १६. छन्दोली, १७. अमर नेत्र, (आंभ) १८. अनाया, १९. पहिला साधम स्वर्गना छन्दो, २०. ओणो, २१. भीम स्वर्गना छन्दो नाम, २२. त्रीम स्वर्गना छन्दो नाम, २३. ओया स्वर्गना छन्दो नाम, २४. छन्दो, २५. शक्र.

ઉચ્છવ સાહિત 'ચતુરવિધે સુર હરાધિત મયે ।

જોજન 'સહસ નિન્યાનવે, 'ગગન ડહાંધે મયે ॥

હાંધે મયે સુરગિરિ જહાં 'પાંડુક-વન વિચિત્ર વિરાજહી ।

'પાંડુકશિલા તહાં અર્ધચંદ્રસમાન માળે છાંધે છાજહી ॥

'જોજન પચાસ વિશાલ, 'દુગુણાયામ 'વસુ ઝંચી ગનહી ।

વર 'અષ્ટ મંગલ કનક કલશનિ, સિંહપીઠ સુહાવની ॥

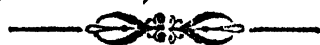
રાધિ માળિમંડપ શેષભિત મધ્ય સિંહાસનો ।

ચાપ્પો પૂરવમુલ્લ તહાં, પ્રભુ 'કમલાસનો ॥

બાજહિં તાલ મૃદંગ, વેણુ વીણા ઘને ।

૧. ચારે પ્રકારના દેવ-ભવનવાસી, વ્યંતર, જ્યોતિષક અને કૃષ્ણજ્ઞોત્સવી,
૨. સુમેરુ પર્વત એક લાખ ચોળન હોયો છે; તેમાંથી એક હોલર ચોળન
જેટલો જમીનની અંદર છે. બાકીના ૯૯ હોલર ચોળનની હયાઇએ પાંડુ-
કવન છે. ૩ આકાશ, ૪-૫. જંબુદ્વીપના મધ્ય ભાગમાં એક લાખ ચોળન
હોયો સુમેરુ પર્વત છે, જેમાંથી એક હોલર ચોળન જેટલો જમીનની અંદર
છે. જમીન ઉપર ભદ્રસાલ નામે વન આવેલું છે, અને નંદનવત્ નામે
વન જમીનથી પાંચસો ચોળન હયાઇએ છે. એનાથી બાસક હોલર પાંચસો
ચોળન હોયે સૌમનસ નામે વન અને એથી છત્રીસ હોલર ચોળન હોયે
પાંડુક વન આવેલું છે. આ વનના મધ્યભાગમાં ચારે દિશામાં એક
એક સ્ફટિક મણિની શિલા પ્રડેલી છે, જેનું નામ પશુંક શિલા છે, એ
શિલાઓ આઠ મંગળદ્રવ્ય અને તેમણે આદિથી સુરક્ષિત છે, એના ઉપર
ઉપર રત્નજડિત એનાનું સિંહાસન રાખવામાં આવેલું છે, જેના ઉપર
ભગવાનનો અભિષેક થાય છે. ભરતક્ષેત્રમાં હમત્ર થયેલા ધીરેશ્વરને સુભ-
વેક દક્ષિણ દિશાની પાંડુકશીલા ઉપર થાય છે. ૬. તે બીજા સો ચોળન
જેટલો, પચાસ ચોળન પહેળી અને આઠ ચોળન હોયો છે, ૭. પ્રમુખ
લાખી, ૮. આઠ, ૯ આઠ મંગળ દ્રવ્યો. ૧૦. પદ્માસન.

દુંદુભિપ્રમુખ મધુર ધુનિ, ઔર જુ ^૧વાજને ॥
 વાજને વાજર્હિ સર્વી સર્વ મિલિ, ધવલ મંગલ ગાવર્હી ॥
 કર કરર્હિ નૃત્ય ^૨સુરાંગના સર્વ, દેશ કૌતુક ધાવર્હી ॥
 ઋરિ ^૩ક્ષીરસાગર જલ જુ હાથર્હિ, હાથ સુરગિરિ લ્યાવર્હી ॥
 સૌધર્મ અર ઈશાન ઇંદ્ર ધ્રુ, કલશ લે પ્રમુ ન્હાવર્હી ॥૧॥
 વદન-^૪ઉદર-અવગાહ, કલશગત જાનિયે ।
 એક ચાર વસુ જોજન, માન પ્રમાનિયે ॥
 સહસ ^૫ઞ્ઠોત્તર કલશા, પ્રમુકે સિર ઢરે ।
 પુનિ ^૬શૃંગાર-પ્રમુખ, આચાર સર્વે કરે ॥
 કરિ પ્રગટપ્રમુ મહિમા મહોચ્છવ, આનિ પુનિ ^૭માતર્હિ દયો ।
 ધનપતિર્હિ સેવા સાંચિ સુરપતિ, આપ સુરલોકર્હિ ગયો ॥
 જન્માભિષેક મહંત મહિમા, સુનત સર્વ સુખ પાવર્હી ।
 મનિ રૂપચંદ્ર સુદેવ જિનવર, જગત મંગલ ગાવર્હી ॥૧૦॥

જન્મકલ્પાણકનો ભાવાર્થ.

જે વચ્ચે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન સંપન્ન
 શ્રીતીર્થંકર ભગવાનનો જન્મ થાય છે, તે સમયે ત્રણે લોકમાં
 આનંદ થાય છે. એ વચ્ચે ઇન્દ્ર આસન કંપાયમાન થાય છે
 એ ઉપરથીજ એઓ જાણે છે કે ભગવાનનો જન્મ થયો. આ
 વચ્ચે કુબેર એક સુંદર માયામયી કૃત્રિમ પેરાવત હાથીની
 રચના કરે છે. આ હાથી ઘણો મોટો હોય છે અને તેની
 શોભા ઘણી અદ્ભૂત હોય છે. ઇન્દ્ર એ હાથી ઉપર બેસીને

૧. વાલ્મીકિ. ૨. દેવાંગના-અપ્સરા. ૩. પાંચમો સમુદ્ર, જેનું પાણી
 દ્વિપ્તિ નેપું છે. ૪. કલ્પસાગર. ૫. એક યોજન, એટલે ચાર યોજન, અને
 હિચાર્દ આઠ યોજન હોય છે, ૬. એક હજાર આઠ. ૭. વચ્ચે થયેલાં
 મહાકાળ-ચક્રે, ૮. માતાને.

પરિવાર સહિત આવે છે અને 'જય જય' શબ્દ બોલતા બોલતા નગરની પ્રદક્ષિણા કરે છે. ઇન્દ્રાણી પ્રસૂતિષ્ઠમાં જઈને ભગવાનની માતાને માયાથી સૂવાડી દે છે અને પછી ભગવાનના જેવુંજ માયામયી બાલક ત્યાં મૂકીને ભગવાનને, બહાર લઈ આવે છે. જ્યારે ઇંદ્રને ભગવાનનું રૂપ જોતાંજોતાં તૃપ્તિ થતી નથી ત્યારે તે (ભગવાનનું રૂપ બરોબર જોવા માટે) પોતાની એક હજાર આંખ બનાવે છે. પહેલા સૌધર્મ ઇન્દ્ર ભગવાનને પ્રણામ કરી તેમને પોતાના खोळામાં લે છે, બીજા ઈશાન ઇન્દ્ર છત્ર ધરે છે અને ત્રીજા ચોથા સ્વર્ગના ઇન્દ્રો ચમર ઢાલે છે અને બાકીના ઇન્દ્રો 'જય જય' શબ્દનું ઉચ્ચારણ કરે છે. આવી રીતે ચારે જાતના દેવો ઘણાં સુશી થઈને ઘણા ઠાઠમાઠથી ભગવાનને ઘેરાવત હાથી ઉપર બેસાડી મેરુપર્વત ઉપર લઈ જાય છે અને ત્યાં તેમને પાંડુક શિલા ઉપર રાखेલાં રત્નજડિત સોનાના સિંહાસન ઉપર વિરાજમાન કરે છે. એ સમયે અનેક પ્રકારનાં વાજિંત્રો વાગે છે, ઇન્દ્રાણી મંગલ ગાય છે અને અપસરાઓ નાચ કરે છે, દેવો હાથો-હાથ ક્ષીરસમુદ્રમાંથી કલશો ભરીને લાવે છે અને સૌધર્મ તથા ઈશાન ઇન્દ્ર ભગવાનનો અભિષેક કરે છે. પછી ભગવાનને લૂગઢાં, ઘરેણા વગેરે પહેરાવી ઘણા હર્ષ અને આનંદ ઉત્સવથી આમ તેમ ફરે છે. પછી ઇન્દ્ર ભગવાનને માતાના खोळામાં મૂકે છે અને કુવેરને તેમની સેવામાં મૂકી તે પાછા પોતાના સ્થાને જાય છે.

સવાલો.

૧. ભગવાનને જન્મથીજ કયું કયું જ્ઞાન હોય છે અને હિન્દ્રને ભગવાનનો જન્મ થવાનું કેવી રીતે માલુમ પડે છે ?

૨. ભગવાનના જન્મસમયે શું થાય છે અને હિન્દ્ર શું કરે છે ?

૩. જન્મ થયા પછી ભગવાનને કોણ બહાર લાવે છે અને તે કયી રીતે ?

૪. ભગવાનને મેરુ પર્વત ઉપર લઈ જઈ શું કરે છે ?

૫. અવધિબલ, ધનરાજ યોજન, સનત્કુમાર, પાંડુકવન, પાંડુકશિલા, ક્ષીરસાગર, સુરપતિ, ધનપતિ અને સુમેરુપર્વત એ સંબંધી તમે શું જાણો છો ?

૬. પહેલેથી ' કમલ પત્રીસ વિરાજ્ઞી ' સુધી અને ' વદન ઉદર અવગાહ ' થી છેલ્લે સુધી મળો.

૭. આ મંગલો (કલ્યાણકો) ના બનાવનાર કોણ છે ? એમો મુનિ હતા કે શ્રાવક ? અહિં કોઈ ઠેકાણે એમણે પોતાનું નામ પ્રકટ કર્યું છે ?

પાઠ ચોથો.

જીવના મેદ.

જીવના પાંચ મેદ હોય છે તે નીચે પ્રમાણે:—

૧. પુદ્ગલ, ૨. ધર્મ, ૩. અધર્મ, ૪ આકાશ, ૫. કાલ. જેમાં સ્પર્શ, રસ, ગંધ અને વર્ણ એ ચારે હોય તેને પુદ્ગલ કહે છે.

૧. આ સંબંધી હકીકત પાંચમાં પાઠમાં આપવામાં આવેલી છે.

નોટ;—પુદ્ગલ, ધર્મ, અધર્મ, આકાશ અને કાળ એ પાંચ અણુઓમાં

પુદ્ગલના ઘણા ભેદ છે. મોટા પુદ્ગલો તો આંખવડે દેખી શકાય છે પણ અત્યંત ચારિક પુદ્ગલો દેખી શકાતા નથી. પુદ્ગલના નાનામાં નાના ભાગને પરમાણુ કહે છે. બે અથવા તેથી વધારે મળેલા પુદ્ગલ પરમાણુઓને સ્કંધ કહે છે. ગરમી, ઠંડી, અજવાળું, અંધારું એ સર્વે પુદ્ગલની પર્યાયો (જૂદી જૂદી હાલતો) છે.

૨. જે જીવ અને પુદ્ગલોને ચાલવામાં સહાય-મદદ કરે છે, તેને ધર્મ કહે છે. દાખલા તરીકે પાણી માછલીને ચાલવામાં મદદરૂપ થાય છે. આ પદાર્થ સમસ્ત વિશ્વમાં હસ્તી ધરાવે છે, પણ તે આપણી આંખોથી જોઈ શકાતો નથી.

૩. જે જીવ અને પુદ્ગલોને ગતિ કરતાં અટકાવે છે તેને અધર્મ કહે છે, જેમકે શાકની છાયા થાકેલા મુસાફરને આગળ વધારે ચાલતો અટકાવે છે. આ પદાર્થ પણ સમસ્ત વિશ્વમાં હયાત છે અને તે પણ આપણી આંખોવડે જોઈ શકાતો નથી.

ધર્મ, અધર્મ એ બન્ને દ્રવ્યો (પદાર્થો) જીવ કે પુદ્ગલને પ્રેરણા કરીને ચલાવતા અથવા તો અટકાવતા નથી, પરંતુ તેઓ તો માત્ર જ્યારે જીવ કે પુદ્ગલ ચાલે છે અથવા અટકે છે ત્યારે તેને મદદ કરે છે. અહિં એ જાણવું જરૂરનું છે કે જો ધર્મદ્રવ્ય ન હોય તો કોઈ પદાર્થ ગતિ કરી શકે નહિ. અને જો અધર્મદ્રવ્ય ન હોય તો કોઈ પદાર્થ અટકી પણ શકે નહિ. ધર્મ અને અધર્મ એ બંન્ને શબ્દનો અર્થ 'પુણ્ય અને પાપ' એવો અર્થ કરવાનો નથી.

એક છવદ્રવ્ય હમેશાથી છ દ્રવ્ય થઈ જાય છે. આ છ દ્રવ્યોમાંથી કાળ-દ્રવ્ય બાક કરતાં બાકીના પાંચ દ્રવ્યો પંચાસ્તિકાય કહેવાય છે. કાળદ્રવ્ય સંસ્કૃતિ છે અને તેના દરેક અણુઓ જ્ઞાન જ્ઞાન છે.

૪. જે પદાર્થ બીજી ચીજોને અવકાશ-સ્થાન આપે તેને આકાશ કહે છે અર્થાત્ જેમાં સર્વે ચીજો રહી શકે છે તે આ પદાર્થ છે.

આકાશના બે ભેદ છે. ૧. લોકાકાશ. ૨. અલોકાકાશ. લોકાકાશમાં જીવ, અજીવ, પુદ્ગલ, ધર્મ, અધર્મ વગેરે સર્વે ચીજો જણાય છે, પરંતુ અલોકાકાશમાં માત્ર આકાશજ આકાશ છે, અને બીજું કંઈ નથી.

૫. જે પદાર્થોની હાલતો વદલવામાં સહાયભૂત થાય તેને કાલ કહે છે. વ્યવહારમાં પલ, ઘડી, પહોર, દિવસ, અઠવાડિયું, મહિના, વર્ષ વગેરેને કાલ કહે છે.

સવાલો.

૧. લોકમાં કયા કયા દ્રવ્યો છે ? અલોકમાં પણ કોઈ દ્રવ્ય છે કે ?

૨. આકાશના કેટલા ભેદ છે તે નામ સહિત કહો. જ્યાં આપણે બેઠેલા છીએ ત્યાં આકાશદ્રવ્ય છે કે નહિ ?

૩. જે દ્રવ્યોમાં જીવ છે તેનાં નામ કહો.

૪. જો ધર્મદ્રવ્ય ન હોય, તો આપણે ચાલો શકીએ કે ?

૫. અજીવના કેટલા ભેદ છે અને તેમાંથી કયું સર્વત્ર માલુમ પડે છે ?

૬. એક સ્થાનપર છા દ્રવ્યો હોય એ જરૂરનું છે ? કોઈ એવું સ્થાન છે કે જ્યાં માત્ર એક કે બેજ દ્રવ્યો હોય ?

૭. પંચાસ્તિકાયનાં નામ કહો.

૮. અંબારું, અવાજલું, શબ્દ, દૂધ, તડકો, પડછાયો અને વાયુ એ કયાં દ્રવ્યો છે ?

૯. અણુ અને સ્કંધમાં શું તફાવત છે ?

પાઠ પાંચમો.

 રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શ.

રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શ એ પુદ્ગલના ગુણો છે. એ વધા પુદ્ગલમાંજ માલૂમ પડે છે. પુદ્ગલો સિવાય કોઈપણ દ્રવ્યમાં આ ગુણો રહેતા નથી. એ ચારે હમેશાં સાથે રહે છે, જેમકે પાકી ગયેલી કેરીનો રંગ પીઠો, રસ મીઠો, ગંધ સારી અને સ્પર્શ કોમલ છે.

જે નેત્ર ઇન્દ્રિય (આંખ) થી પારખી શકાય તેને રૂપ (રંગ) કહે છે, જે પાંચ પ્રકારના છે—કાઠો, વાદળી, લાલ, પીઠો અને સફેદ, જેમકે કોયલામાં કાઠો, ગઢીમાં વાદળી, ગેરુમાં લાલ, સોનામાં પીઠો અને દૂધમાં સફેદ રૂપ (રંગ) છે.

રૂપતું બીજું નામ રંગ છે. એ રંગો મેલવવાથી બીજા જૂદા જૂદા રંગો થાય છે, જેમકે વાદળી અને પીઠો રંગ મેલવવાથી ઊંલો રંગ બને છે.

જે રસના ઇન્દ્રિય (જીભ) વડે જાણી શકાય તેને રસ કહે છે. રસના પાંચ પ્રકાર છે—તીંચો, કઢવો, તુરો, ટ્વાટો અને મીઠો. જેમકે મરચાંનો સ્વાદ તીંચો, ઊંમિદાનો કઢવો, આમળાનો તુરો, ઊંચૂનો ટ્વાટો, અને શેરડીનો સ્વાદ ગળ્યો હોય છે,

જે ગ્રાણ ઇન્દ્રિય (નાક) વડે પારખી શકાય તેને ગંધ કહે છે. એના બે પ્રકાર છે—સુગંધ અને દુર્ગંધ. જેમકે ગુલાબના ફૂલમાં સુગંધ અને ગ્યાસતેલમાં દુર્ગંધ હોય છે.

જે માત્ર સ્પર્શ ઇન્દ્રિય (ચામડી) વડે જાણી શકાય છે તેને સ્પર્શ કહે છે. સ્પર્શ ૮ પ્રકારના છે—ચીકણો, લૂંચો, ટંઠો, ગરમ, કોમલ, કઠોર, ખારે અને હલકો. જેમકે ધીનો સ્પર્શ

चीकणो, रेतीनो लूखो, पाणीनो ठंडो, देवतानो गरम, माखणनो कोमळ, पत्थरनो कठोर, लोढानो भारे अने रुनो हलको होय छे.

रूप पांच, रस पांच, गंध बे अने स्पर्श आठ ए बघा मळीने पुद्रळमां बीस गुणो होय छे.

सवालो.

१. रूप अने स्पर्शमां शुं तफावत छे ? जे वस्तुमां रस होय तेमां स्पर्श होय के नहि ?

१. एबो कोई वस्तुनुं नाम आपो के जेमां रूप, रस अने स्पर्श न होय.

१. रूप अने रसना केटला भेद छे ? पत्थर, त्रांबु, द्राक्ष, लाकडां, पराळ, अचर अने दाहिं ए बघामां कया कया गुणो छे ?

४. वायुनो स्पर्श केवो छे ? तडको, चांदनी अने अंधारामां केवुं रूप छे ? पाणीमां केवी गंध छे ? धीनो रस केवो छे ?

५. नीचे लखेला गुणो कयी कयी इन्द्रियोवडे पारखी शकाय छे ?

मीठो, लूखो, पीळो, ठंडो, कडवो अने कोमळ.

६. एबी कोई चीजनुं नाम आपो, के जेनुं रूप सफेद, स्पर्श चीकणो, रस खाटो अने गंध कइक खराब होय.

७. छे द्रव्योमां कयां द्रव्यो रूपी (आकारवाळां) छे ?

पाठ छट्ठो.

आठ कर्मो.

जे आत्मानो मूल स्वभाव प्रगट यवा देतुं नथी तेने कर्म

કહે છે. જેમ ઘળી ધૂલ હવામાં ઝડીને સૂર્યના પ્રકાશને ઢાંકી દે છે, તેમ આ આકાશમાં સર્વે સ્થળે અનેક પુદ્ગલ પરમાણુઓ ભરેલા છે, જે આત્મામાં ક્રોધ વગેરે કષાયો ઉત્પન્ન થવાથી આત્માના પ્રદેશો સાથે મઝીને તેનો સ્વભાવ ઢાંકી દે છે. કષાયોના સંબંધથી એનામાં સુખ દુઃખ વગેરે આપવાની શક્તિ પૂર્ણ આવે છે, તેથીજ એને કર્મ કહે છે.

કર્મ આઠ છે—જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી, વેદનીય, મોહનીય, આયુ, નામ, ગોત્ર અને અંતરાય.

જે આત્માના જ્ઞાનગુણને પ્રગટ ન થવા દે તેને જ્ઞાનાવરણી કર્મ કહે છે. જેમકે એક પ્રતિમા ઉપર પડદો નાંખ્યો હોય, તો તે પ્રતિમા આપણાથી જોઈ શકાતી નથી, તેજ પ્રમાણે જ્ઞાનાવરણી કર્મ આત્માના જ્ઞાનગુણને ઢાંકી દે છે અને તેને પ્રગટ થવા દેતું નથી. દાસ્યલા તરીકે મોહન પોતાનો પાટ સૂકાવાંચે છે તોપણ તેને તે સ્મરણમાં રહી શકતો નથી. આમાં મોહનને જ્ઞાનાવરણી કર્મનો ઉદય છે એમ સમજવું. કોઈને ભણવામાં હરકત કરવી, કોઈની ચોપડી ફાડવી, સંતાડવું, કોઈને ન બતાવવું, પોતાના ગુરુ કે કોઈ વિદ્વાનની નિન્દા કરવી, પોતાના જ્ઞાનનો ગર્વ કરવો, ભણવામાં આઝસ કરવું, સ્વોદો ઉપદેશ આપવો, એ વગેરે કામોથી જ્ઞાનાવરણી કર્મ વંધાય છે અર્થાત્ જ્ઞાનનો પ્રકાશ થતો નથી, પણ ઈથી ઉલટું કરવાથી જ્ઞાનનો પ્રકાશ થાય છે.

જે આત્માના દર્શનગુણને પ્રગટ થવા દેતું નથી તેને દર્શનાવરણી કર્મ કહે છે. જેમ ચોંકી ઉપર બેઠેલો રાજાનો પહેરેગીર બહારથીજ સર્વે માણસોને અટકાવી તેમને અંદર જઈ રાજાનાં દર્શન કરવા દેતા નથી તેમ દર્શનાવરણી કર્મ કોઈને

દર્શન થવા દેતું નથી. જેમકે મોહન મંદિરમાં દર્શન નિમિત્તે ગયો, પણ મંદિરને તાઠું વાસેલું, તેથી ભગવાનનાં દર્શન થયાં નહિ. આમાં સમજવાનું કે મોહનને દર્શનાવરણી કર્મનો ઉદય છે.

કોઈને જોવામાં હરકત કરવી, પોતે જોયલા પદાર્થને પ્રકટ ન કરવા, પોતા પાસેની વસ્તુ બીજાને ન દેવાડવી, પોતાની જોવાની શક્તિનો ગર્વ કરવો, દિવસે સૂવું, બીજાની આંખો ફોડી નાંચવી, મુનિઓને જોઈને શોકગ્રસ્ત થવું, ધર્મિષ્ઠ પુરુષોની સ્ત્રોત કાઢવી એ વગેરે કાર્યોથી દર્શનાવરણી કર્મ વંધાય છે અને ઈથી. ઉલટું કરવાથી આત્માનો દર્શનગુણ પ્રકટ થાય છે.

જેથી જીવને સુખદુઃખ થાય, તેને વેદનીય કર્મ કહે છે. આ કર્મના ઉદયથી સંસારી જીવોને ઈવી ચીજો સાથે સંસર્ગ થાય છે કે જેથી તેઓને સુખ કે દુઃખ માલૂમ પડે છે. જેમકે તલવાર ઉપર ચોપડેલું મધ ચાટવામાં સુખ દુઃખ બન્ને સાથે રહેલાં છે કારણકે મધ મીટું લાગે છે, પણ તલવારની ધારથી જીભ કપાય છે, તેથી જીવને દુઃખ થાય છે. આ પ્રમાણે વેદનીય કર્મ સુખદુઃખ બન્ને આપે છે. પ્રકાશચંદ્રે લાડુ खाધો અને તે ગળ્યો લાગ્યો, પણ પગમાં કાંટો ભોંકાયો, તેથી દુઃખ થયું. આ બન્ને અવસ્થાઓમાં વેદનીય કર્મનો ઉદય થયો એમ સમજવું જોઈએ. જેનાથી સુખ થાય છે, તેને સાતાવેદનીય અને જેનાથી દુઃખ થાય છે તેને અસાતાવેદનીય કર્મ કહે છે.

દુઃખ કરવું, શોક કરવો, 'પશ્ચાતાપ કરવો, રહવું, મારવું, એ વગેરે કાર્યોમાં અસાતા (દુઃખ દેનાર) વેદનીય કર્મથી વંધ થાય છે.

સર્વે જીવો ઉપર દયા રાખવી, વ્રત પાઠવું, નિર્ભયી

થવું, સમાગુણ ધારણ કરવો, દાન આપવું, એ વગેરેથી સાતા (સુત્ર આપનાર) વેદનીય કર્મનો બંધ થાય છે.

જેના ઉદયથી આ આત્મા પોતાને મૂલી જાય અને વીજી ચીજોમાં લુબ્ધ-મોહિત થાય તેને મોહનીય કર્મ કહે છે. જેમકે દારુ પીનારો માણસ દારુ પીને પોતાની જાતને મૂલી જાય છે અને તેને સ્વરા સ્વોટાનું કે પોતાના भाई, બેન, સ્ત્રી, પુત્રાદિ સર્ગાબ્દાલાંઓને પિછાનવાનું ભાન સરસું પર્ણ રહેતું નથી, તેમ મોહનીય કર્મ આ જીવને મૂલાવી દે છે. મોહનીય કર્મના ઉદયથી આ જીવને પોતાને સારાં નઠારાનું ભાન રહેતું નથી અને તે નઠારા કામ કરતાં ઢરતો પળ નથી. કામ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ વગેરે સર્વે મોહનીય કર્મના ઉદયથી થાય છે જેમકે ક્રોધવશ થઈને સોહન મોહનને મારે અથવા તો લોભથી રામ ગોવિંદનો સર્વ માલ લૂંટી લે તો સમજવું કે સોહન અને રામને મોહનીય કર્મનો ઉદય છે.

સાચા દેવ, શાસ્ત્ર અને ગુરુના દોષ કાઢવાથી અથવા કામ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ હિંસા વગેરે કરવાથી મોહનીય કર્મ બંધાય છે.

જેથી જીવને નરક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવ એ ચારે ગતિમાં ભ્રમણ કરવું (મટવું) પડે છે, તેને આયુકર્મ કહે છે. આ કર્મના કારણથી જીવ આ સંસારમાં જૂદી જૂદી યોનિયોમાં ભ્રમણ કરતો પોતાનો કાલ વ્યતિત કરે છે. જેમકે એક મનુષ્યનો પગ સ્નાહમાં પડ્યો છે તેથી તે ત્યાંને ત્યાં રોકાઈ રહ્યો છે અને કોઈ ઘીને સ્થળે જઈ શકતો નથી. અર્થાં સુધી તેનો પગ સ્નાહમાં ફસાયેલો રહેશે ત્યાં સુધી તે કોઈ ઘીને સ્થળે જઈ શકશે નહિ. આ પ્રમાણે આયુકર્મ આ જીવને

મનુષ્ય વગેરેના શરીરમાં રોકી રાखે છે. જ્યાં સુધી એ કર્મ રહેશે ત્યાં સુધી જીવ તેજ શરીરમાં રહેશે. આપણો જીવ હાલ મનુષ્ય શરીરમાં છે તો તેથી આપણે સમજવું જોઈએ કે આપણને મનુષ્ય આયુર્કર્મનો ઉદય છે, અને ઘાંઠાનો જીવ તિર્યંચ શરીરમાં છે તેને તિર્યંચ આયુર્કર્મનો ઉદય છે.

ઘણી હિંસા કરવાથી, ઘણો આરંભ અને પરિગ્રહ રાखવાથી નારકીનું આયુષ્ય બંધાય છે એટલે કે એવું કરવાથી જીવ નરકમાં જાય છે.

છલકપટ કરવાથી તિર્યંચ થાય છે. થોડો આરંભ અને થોડો પરિગ્રહ રાखવાથી જીવ મનુષ્ય થાય છે.

વ્રત, ઉપવાસ વગેરે કરવાથી, શાંતિપૂર્વક મૂલ, તરસ, તાપ અને ઠંડીનાં દુઃખો સહન કરવાથી જીવ દેવગતિનું આયુષ્ય બાંધે છે.

જે કર્મ આત્માને અનેક રીતે પરિણમાવે તેને નામ-કર્મ કહે છે. આ કર્મથી જીવને વિવિધ શરીર અને અંગોપાંગ થાય છે. જન્મકે ચિત્રકાર (ચિતારો) કોઈવાર મનુષ્યનું, કોઈવાર હાથીનું, સ્ત્રીનું, બલ્લદનું એમ અનેક પ્રકારના ચિત્રો બનાવે છે, અને તેમાં કોઈનો હાથ લાંબો, કોઈનો ટૂંકો, કોઈ રૂંધો અને કોઈ ઠીંગળો હોય છે, તેવીજ રીતે નામકર્મ પણ જીવને કોઈવાર સુંદર, કોઈવાર ચપટા નાકવાળો, લાંબા ધાંતવાળો, કુબડો, ઠીંગળો, કાલો, ગોરો મધુર અવાજવાળો, મોટા ધાંટાવાળો એમ અનેક રૂપોમાં પરિણમાવે છે. આપણું શરીર, આંસ, નાક, કાન વગર નામકર્મના ઉદયથી બન્યાં છે.

ગર્વ કરવો, એક વાંજા સાથે લઢવું, સોટા દેવોને પૂજવા

ચુગલી સ્વામી, કોઈની બનાવટ કરવી, કોઈનું બૂરું ચાહવું એ વગેરે કૃત્યોથી અશુભ નામકર્મ બંધાય છે.

એક બીજા સાથે હઠ્ઠીમઠ્ઠી રહેવું, ધર્મી પુરુષોને જોઈ ખુશી થવું, કોઈનું બૂરું કદાપિ ઇચ્છવું કે કરવું નહીં, મન વચન અને કાયાને સરલ રાખવાં, એ કામોથી શુભ નામકર્મ બંધાય છે.

જે કર્મ જીવને ઝંચાનીચા કુલમાં પેદા કરે તેને ગોત્રકર્મ કહે છે. જેમકે કુંભાર નાનાં મોટાં સર્વે પ્રકારનાં વાસણો બનાવે છે, તેમ ગોત્રકર્મ આત્માને ઝંચ કે નીચ બનાવે છે. ઝંચ ગોત્ર-કર્મના ઉદયથી જીવ ચારિત્રશીલ અને લોકમાન્ય કૂલમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને નીચ ગોત્રકર્મના ઉદયથી જીવ દુરા-ચરણી અને લોકવિદ્ય કુલમાં પેદા થાય છે, જ્યાં હિંસા, જૂઠું ચોરી વગેરે નઠારાં કર્મો કરે છે.

બીજાની નિંદા અને પોતાનાં વસ્ત્રાણ કરવાથી, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રનો અવિનય કરવાથી, પોતાની જાતિ, કુલ, રૂપ, બલ અને વિદ્યાનો ગર્વ કરવાથી નીચગોત્ર બંધાય છે.

બીજાનાં વસ્ત્રાણ કરવાથી, વિનયસંપન્ન થવાથી અને અહંકાર ન કરવાથી ઝંચ ગોત્રકર્મ બંધાય છે.

જેના ઉદયથી કોઈ કાર્યમાં વિઘ્ન આવે, અથવા તો જે કોઈ કાર્યમાં વિઘ્ન નાંખે, તેને અંતરાયકર્મ કહે છે. જેમકે કોઈ રાજાએ કોઈ વિદ્યાર્થીને ૧૦૦) રૂ. આપવાનો હુકમ કર્યો, પણ જો સ્વચાનથી કંઈ ગડબડ કરી કે બહાનું કાઢી વિદ્યાર્થીને તે રૂપિયા ન આપે તો તે રૂપિયા મેલ્લબવામાં વિદ્યાર્થીને તે સ્વચા-નથી વિઘ્નરૂપ થાય તેજ રીતે અંતરાયકર્મ આપણાં કામોમાં વારંવાર વિઘ્ન કર્યાં કરે છે. દાસ્તલા તરીકે મોહન રોટલી સ્નાતો હતો, પણ એક વાંદરાએ આવી તેના હાથમાંથી રોટલી છીનવી લીધી. આમાં મોહનને અંતરાયકર્મનો ઉદય સમજવો જોઈએ.

કોઈને લાભ થતો હોય તે ન થવા દેવો, બાલકોને ન મળા-
વવાં, પોતાના નોકરચાકરોને ધર્મસેવન કરવામાં અટકાવ
કરવો, કોઈને દાન આપતાં રોકવો, બીજાને ભોગવવાયોગ્ય
વસ્તુઓને બગાડી દેવી, એવાં કાર્યોથી અંતરાયકર્મ બંધાય છે.

સવાલો.

૧. આપણને મનુષ્ય કોણે બનાવ્યા ? તમારું મ્હોં, નાક
અને કાન એ કોણે બનાવ્યાં ?

૨. કર્મ કોને કહે છે ? એનામાં ફલ આપવાની શક્તિ
શાથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. સર્વેથી નઠારું કર્મ કયું છે ? તમારે આ સમયે કયાં
કયાં કર્મોનું આવરણ છે ?

૪. અસાતાવેદની, જ્ઞાનાવરણી અને ગોત્રકર્મોના બંધનાં શું
શું કારણો છે ?

૫. સાતાવેદની. દર્શનાવરણી અને મોહનીય કર્મો શું શું
કામો કરે છે.

૬. નીચે લખેલી બાબતોથી કયા કર્મના ઉદય સમજવો ?—

(ક) ગોપાલ ધર્મનું સ્વરૂપ સત્ય રીતે કહે છે, તોપણ
લોકો તેની નિંદા કરે છે.

(સ્વ) રામ સ્હવારથી સાંજ સુધી મળ્યા કરે છે, પણ તેને
કંઈ યાદ રહેતું નથી.

(ગ) મોહન હમેશાં રોગી અને દુઃખી રહે છે.

(ઘ) શકર એકેક પૈસા માટે ખીવ આપે છે.

(ચ) કુંદનને કેરી સ્વાદાનો બગીચો છે.

(છ) સોહન દિવસે પણ સુવે છે.

(ન) અર્જુન એક વર્ષથી કેદમાં પડ્યો પડ્યો દુઃસ્થ ભોગવે છે.

૭. નીચે લેખેલી વાક્યોમાં કયા કયા કર્મના બંધ સમજવા ?

(ક) રામે પોતાના છોકરાને નિશાળેથી ઉઠાડી મૂક્યો અને નિશાળને પણ નષ્ટભ્રષ્ટ કરી.

(સ્વ) મોહન ઘણો ગર્વિષ્ટ છે અને તેણે એક સત્યવાદી પંડિતનો ઘણો અનાદર કર્યો.

(ગ) એક વિદ્યાર્થીએ પરીક્ષામાં નાપાસ થતાં ઘણું રુદન કર્યું અને પરીક્ષકને ગાળો દીધી.

(ઘ) એક માણસે એક ધર્માત્માને નુકસાન કર્યું અને એક ગરીબ માણસનાં માથામાં લાકડી મારી.

(ચ) રામે ગોવિંદની આંખો ફોડી અને તેનાં પુસ્તકો પણ ફાડી નાંખ્યાં.

(ઙ) એક વ્યભિચારીએ દારુ પીને સર્વે મનુષ્યોને ગાળો દીધી.

૮. નીચે લેખેલાં વાક્યોમાં કંઈ અશુદ્ધિ છે ?—

(ક) મોહને વિદ્યા મેળવવાને માટે આંખી જિંદગી વ્યતીત કરી એથી મરતી વસતે એનાં જ્ઞાનાવરણી કર્મનો ક્ષય થયો.

(સ્વ) સોહન સાતાવેદનીય કર્મના ઉદયથી નાચરંગ તમાસામાં લાગી રહ્યો છે.

(ગ) ગોવિંદ અંતરાયકર્મના ઉદયથી જન્મથી જ આંધળો છે.

(ઘ) વંસીરામે એક કસાઈને જીવવધ કરવા એક તલવાર આપી; આથી એને જ્ઞાનાવરણી કર્મનો બંધ થયો.

(ચ) ઉચ્ચ ગોત્રકર્મના ઉદયથી રામમૂર્તિનું શરીર સુંદર અને ઘરોઘર ઘાટવાલું બન્યું છે.

पाठ सातमो.

साचा देव, साचुं शास्त्र, साचा गुरु.

साचा देव.

जे वीतरागी, सर्वज्ञ अने हितोपदेशी होय ते साचा देव छे.

जे भूख, तरस ऊंघ, जन्म, मरण, वृद्धावस्था, रोग, गर्व, भय, राग, इर्षा, मोह, चिंता, रति, अरति, खेद, परसेवो अने आश्चर्य ए अढारे दोषोथी रहित होय एटले के, जेमां ए अढार दोष न होय, तेमज जे कोई ऊपर राग के द्वेष न राखे अने सर्वे तरफ समभाव बतावे, तेने वीतरागी कहे छे.

जे जीव संसारना सर्वे पदार्थोने बधी हालतोमां जुए अने जाणे तेने सर्वज्ञ कहे छे अर्थात् संसारमां एवी कोई वस्तु नथी के जेथी सर्वज्ञ अज्ञात होय. जे कई पहेलां थई गयुं, हवे थई रहेलुं छे अने भाविष्यमां जे कई थशे ते सर्वे सर्वज्ञ जाणे छे.

जे सर्व जीवोनुं भलुं थाय एवो उपदेश आपे तेने हितोपदेशी कहे छे.

जे देवमां आ ऋणे गुणो हाय एटले के जे वीतरागी, सर्वज्ञ अने हितोपदेशी होय ते साचा देव छे अने तेनेज 'आरिहंत' 'जिनेन्द्र,' 'तीर्थंकर,' 'परमेश्वी,' वगैरे अनेक नामोथी ओळखवामां आवे छे.

साचुं शास्त्र.

जे सत्य देवथी कथित होय, जनुं कोई पण खंडन न करी शके, जेमां कोई तरेहनो प्रत्यक्ष के परोक्ष विराध न होय, जे सर्वे जातना उपदेशाथी भरपूर होय, जे भणवा भणाववाथी के कहवा सांभळवाथी जीवोनुं कल्याण थाय, अने जेनाथी असत्य मार्गानो नाश थाय तेने साचुं शास्त्र कहे छे. एन आगम, सरस्वती, जिनवाणी वगैरे नामोथी पण ओळखाथे छे.

સાચા ગુરુ.

જે ગુરુ પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયની કોઈપણ વિષયની લાલસા (ઈચ્છા) ન રાખતા હોય, જે વ્રસ તથા સ્થાવર જીવોની હિંસાથી દૂર રહે છે, જે સર્વે પ્રકારના આરંભ તથા પરિગ્રહથી દૂર રહે છે અને જેનું મન સર્વદા જ્ઞાનદાન, જ્ઞાનપ્રાપ્તિ તથા આત્મચિંતનમાં લીન રહે છે, તેને સાચા ગુરુ કહે છે. આવા ગુરુઓ સાધુ, મુનિ, યતિ, તપસ્વી વગેરે તરિકે ઓળખાય છે.

સવાલો.

૧. એક દેવની પાસે એક હથિયાર અને એક સ્ત્રી છે, એક શાસ્ત્રમાં જીવહિંસાનો ઉપદેશ છે અને તેમાં એક જગ્યાએ એક વાતને સારી અને બીજે સ્થળે નઠારી કહી છે. એક સાધુ પાસે સવારી માટે ઘોડો છે અને જ્યાં જાય ત્યાં લોકો પાસે પોતાના પગની પૂજા કરાવી મેટ (પૈસા) લઈ ભોજન કરે છે. આ વ્રણે સાચા દેવ, સાચું શાસ્ત્ર કે સદ્ગુરુ છે કે નહિ ? નહિ તો શા માટે ?

૨. સાચા દેવમાં કયી કયી વાતોની જરૂર છે ? એ દેવમાં સત્તર દોષ તો નથી, પણ માત્ર એકજ દોષ છે તો તે સત્ય દેવ છે કે નહિ ?

૩. સર્વજ્ઞ કોને કહે છે ? સર્વજ્ઞ કથિત શાસ્ત્રજ કેમ સાચું શાસ્ત્ર છે ? આ પુસ્તક શાસ્ત્ર છે કે નહિ ?

૪. વીતરાગી અને હિતોપદેશીમાં શું તફાવત છે ? વીતરાગી હિતોપદેશી કેવી રીતે થઈ શકે ?

૫. સાચા ગુરુનું સ્વરૂપ કહો ? શાળાઓમાં નીતિશાસ્ત્ર, વર્તમાનશાસ્ત્ર, ગણિત, વ્યાકરણ વગેરે શીક્ષકનાર શિક્ષકો સાચા ગુરુ કહેવાય કે નહિ ?

પાઠ આઠમો.

સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યક્ચારિત્ર.

સમ્યગ્દર્શન.

સાચા દેવ, સાચા ગુરુ, સાચું શાસ્ત્ર અને દયાધર્મનું સાચા દીલથી શ્રદ્ધાન કરવું અને તેમાં લેશ પણ શંકા ન કરવી, એનું નામ સમ્યગ્દર્શન છે.

સમ્યગ્દર્શન ધર્મરૂપી વૃક્ષનું મૂળ છે અથવા ધર્મરૂપી ઘરનો પાયો છે. બીજી સર્વે ચીજો કરતાં આ ધર્મરત્ન પહેલ-બંધલું મેલવવું જોઈએ. એના વિના સર્વે ધર્મ-કર્મ નિષ્ફળ છે. ઈથી કંઈ અધિક લાભ થતો નથી.

સમ્યગ્દર્શનનો પ્રભાવ ઘણો વિશાળ છે. જે જીવને સમ્યગ્દર્શન થાય છે તે મરીને મનુષ્ય કે દેવરૂપ જન્મે છે. સ્ત્રીપર્યાયમાં તેનો જન્મ થતો નથી, અને નરકે જાય તો પહેલા નરકથી વધારે નીચે જતો નથી.

સમ્યગ્જ્ઞાન.

પદાર્થનું સ્વરૂપ જેવું હોય તેવું યથાર્થ જાણવું અને તેમાં કોઈ જાતનો સંદેહ ન કરવો તેને સમ્યગ્જ્ઞાન કહે છે.

સમ્યગ્દર્શન થયાં પહેલાં જે જ્ઞાન થાય છે, તેને કુજ્ઞાન કહે છે. એ જ જ્ઞાન સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ થયા બાદ સમ્યગ્જ્ઞાન કહેવાય છે. સમ્યગ્દર્શન એ સમ્યગ્જ્ઞાનનું કારણ છે. સારી શ્રદ્ધા વિના સમ્યગ્જ્ઞાન થઈ શકતું નથી. સમ્યગ્જ્ઞાનથી જ આત્મજ્ઞાન અને કેવલજ્ઞાન થાય છે. ઈથી શાસ્ત્રસ્વાધ્યાય, વિદ્યાદાન, વિદ્યાપ્રાપ્તિ, ધર્મ-શ્રવણ, ધર્મકથન તથા બહુ વિચારથી સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ. જ્ઞાનનો મહિમા અત્યંત છે, જ્ઞાન થવાથી થોડી મહેનતે

સેકડો ભવનાં પાપો દૂર થાય છે, કે જે અજ્ઞાની જીવો કરોડો ભવમાં પણ કાપી શકતા નથી.

સમ્યક્ચારિત્ર.

હિંસા, અસત્ય, ચોરી, કુશીલ, પારિગ્રહ તથા કષાય વગેરેથી આપણે સંસારસાગરમાં ભ્રમણ કરવું પડે છે, જેનાથી વિરક્ત થવું તેનું નામ સમ્યક્ચારિત્ર છે. સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી સંસારના પદાર્થો ઉપરથી રાગ દ્વેષ ઘટાડાને માટે સમ્યક્ચારિત્ર ધારણ કરવું જરૂરનું છે.

સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર એ ત્રણ (ધર્મ-રત્નો)ની પ્રાપ્તિ તે મોક્ષનો માર્ગ અર્થાત્ મોક્ષપ્રાપ્તિનો ઉપાય છે.

સવાલો.

૧. શ્રદ્ધા કોને કહે છે ? કેવા દેવ અને કેવા ધર્મમાં આસ્થા રાખવી ?

૨. જે જીવને સમ્યગ્દર્શન થયેલું છે તે મરીને હાથી થાય કે નહિ ?

૩. દૂધને ચુનાનું પાણી માનવું, તથા ચાંદીને સીપ તરીકે ઓઢાવવી, એ સમ્યગ્જ્ઞાન કહેવાય કે નહિ ?

૪. જેને સમ્યગ્દર્શન નથી તે દૂધને દૂધ તરીકે જ ઓઢાવે તો તેને સમ્યગ્જ્ઞાની કહેવાય કે નહિ ? (જવાબ કારણ સાથે આપવો.)

૫. સમ્યક્ચારિત્ર કોને કહે છે ? સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન વિના સમ્યક્ચારિત્ર થાય કે નહિ ?

૬. એક મનુષ્ય સમ્યગ્જ્ઞાની છે પણ તેને સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત થયું નથી, એમ કહેવું એ વ્યાજબી છે ? નહિ તો શા માટે ?

પાઠશાળાઓ માટે ઉપયોગી

ગુજરાતી પુસ્તકો.

તત્વાર્થ સુત્ર	(ગુજરાતી અર્થ સાથે)	૦૧૮
ભક્તામર સ્તોત્ર	" "	૦૧
રત્નકરંડ શ્રાવણચાર	" "	૦૧
છહ ઢાલા	" "	૦૧
કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર	" "	૦૧
બાળબોધ જૈનધર્મ ભાગ ૧ લો ૦)૦૧૧	ભાગ બીજો	૦)૧
"	ભાગ ત્રીજો ૦)૧	૦૧
અકલંક ચરિત્ર (અર્થ સહિત)		૦)૩
આલોચના પાઠ (ગુજરાતી અર્થ સાથે)		૦)૧૧
દિગંબર જૈન સ્તવનાવલી		૦૧
દિગંબર જૈન જ્ઞાનસંગ્રહ		૦)૩
સામાયિક પાઠ ભાષા (ગુજરાતી અર્થ સાથે)		૦)૧૧
દર્શન પાઠ	૦)૧ આલોચના પાઠ	૦)૧
નિર્વાણ કાંડ	૦)૧ છઠાલા	૦)૧
છટ્ટ છત્રાસી	૦)૧ રવિવાર વ્રત કથા	૦)૧૧
ધર્મ પરીક્ષા	૦૧ યશોધર ચરિત્ર	૦૧
ચેતન-કર્મ ચરિત્ર	૦૧ ધર્મ પ્રબોધિની	૦)૩
ભવંધર ચરિત્ર	૦૧ સુકુમાલ ચરિત્ર	૦૧
દ્રવ્યસંગ્રહ ગ્રાંથ હિંદી ૦૧	શ્રીશિક્ષા ૧-૨ હિંદી ૦)૧ ૦)૩	

મળવાનું સ્થળ:—

મૈનેજર, દિગંબર જૈન પુસ્તકાલય—સુરત.

શ્રીમંતિ ગોર્યાય વિરચિત

ગાંધીજી

શ્રી

મક્કામરસ્તોત્ર

સ્વર્ગીય હરજીવન રાયચંદ શાહ કૃત ગદ્ય-
પદ્યમય ગુજરાતી ભાષા અને નોટ સહિત છઠ્ઠી
વાર છપાઈને સુરતથી બહાર પડી ચુક્યું છે,
જેમાં શ્રી માનતું ગાચાર્યનો પરિચય અને ભક્તા-
મર મહાત્મ્યનું વર્ણન પણ છે. મોટા અક્ષર,
મોટો સાઈઝ, ઉત્તમ કાગળ, ઉત્તમ છપાઈ,
પૃષ્ઠ સંખ્યા પદ અને મૂલ્ય માત્ર ચારજ આના.
સામટી મનો અવશ્ય મંગાવો.

મેનેજર:—

દિ. જૈન પુસ્તકાલય—સુરત.

